

Мелех Любомири Володимирівни
викладача кафедри господарсько-
правових дисциплін Львівського
державного університету внутрішніх справ

Значення законності при побудові правової держави

Сьогодні, всі демократичні держави світу прагнуть побудувати правову державу. Не виключенням з цього процесу є Україна, адже у статті першій Конституції України зазначено: що, "Україна є суверенна і незалежна, демократична і правова держава"[1].

Зазначимо, що термін "правова держава" (Rechtsstaat) утвердився в німецькій юридичній літературі у I третині XIX століття в працях К.Т. Велькера, Р. фон Моля та інших правознавців і означає панування права в державі. Самі ж ідеї правової держави почали з'являтися ще в античний період. Так, наприклад, Платон зазначав, що ідеальна держава - це справедливе, засноване на законах, правління кращих. "Я бачу близьку загибель тієї держави, - говорив він, - де закон не має юридичної сили і перебуває під чиєюсь владою. Там же, де закон - володар над правителями, а вони його раби, я вбачаю порятунок для держави"[2]. В епоху середньовіччя ідея верховенства права, як регулятора суспільних відносин, обґрунтовувалася тезою про божественне походження норм закону. Так Фома Аквінський вважав, що перед законом усі мають бути рівні, як "раби божі". Новий етап у розвитку ідеї правової держави започаткували мислителі Нового часу - Г. Грацій, Б. Спіноза, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є. Так, наприклад, Дж. Локк вважав, що державне правління повинно не лише ґрунтуватися на законі, а й обмежуватися ним, закон є обов'язковим для всіх. Для забезпечення панування закону необхідний поділ влад та збалансованість повноважень кожної з її гілок.

Таким чином, поступово формується теорія правової держави, зміст якої полягає в обґрунтуванні необхідності "зв'язати" державу правом, установити правові межі її функціонування і тим самим захистити громадян від можливого свавілля з боку держави.

Правова держава здійснює свою діяльність у правових формах правотворчості, правозастосування, правоохорони, що забезпечує контроль за державою з боку суспільства і взаємну відповідальність між нею і громадянами. Вона характеризується низкою ознак, які стосуються діяльності органів державної влади, стану правової і судової систем, діяльності правоохоронних органів, становища особи в суспільстві та її взаємовідносин з державою. До ознак правової держави відносять: народний суверенітет; непорушність прав і свобод людини і громадянина з боку держави; верховенство конституції відносно інших законів і нормативно-правових актів; поділ влади; незалежність суду, а також, зумовлений сучасними інтеграційними процесами, пріоритет норм міжнародного права над нормами національного права[3].

Зазначимо, що ознаки правової держави знайшли своє відображення і в Конституції України. Однак, формальне закріплення їх в Основному Законі не дає нам підстав вважати Україну правовою державою. Для цього необхідно існування ще однієї важливої умови - режиму законності, тобто такого режиму за якого всі громадяни, державні органи, посадові особи, підприємства, організації, об'єднання громадян діятимуть відповідно до положень закону. Законність є основою нормальної життєдіяльності цивілізованого суспільства, всіх ланок його політичної системи. "Охоплюючи своїм діями важливі сфери людського життя (приватну і публічну), законність вносить в нього відповідну гармонію, забезпечує справедливу диференціацію інтересів людей"[4]. Її соціальне призначення полягає в тому, щоб допомогти розвитку суспільного та державного устрою, забезпечувати досягнення цілей, які здійснюються за допомогою правового регулювання суспільних відносин.

Законність характеризується наступними основними ознаками (принципами): всезагальність; єдність законності; обов'язковість вимог законності; верховенство закону; контролю за дотриманням умов, необхідних для реалізації прав і свобод громадян; обов'язкове та швидке прискікання всіх правопорушень і обов'язковість юридичної відповідальності за будь-яке правопорушення; єдність законності, доцільності і справедливості; зв'язок

законності з культурою; законність слугує базою зміцнення державної і громадської дисципліни.

Для існування законності потрібна правова основа. Необхідно мати тверду та в достатній мірі розроблену систему норм, щоб не тільки вести розмову про законність, але й впроваджувати її в життя. Стабільність права - являється найважливішою умовою додержання законності. Однак не слід змішувати право з законністю. Це такі явища суспільного життя, які близько торкаються, але не тотожні. Історія дає багато прикладів того, що в державі існує право, навіть достатньо розроблене, а законності не має.

Необхідно зазначити, що в правовій державі, законність, як суворе і неухильне виконання норм права всіма державними органами, суспільними організаціями, посадовими особами та громадянами, має панувати в усіх сферах суспільного життя, особливо в діяльності правоохоронних органів (зокрема, органів внутрішніх справ). Адже саме на ці органи, в тій чи іншій мірі, покладено обов'язок забезпечувати і підтримувати законність в державі, а тому порушення законності правоохоронними органами неприпустимо. Нажаль в Україні склалася така ситуація, що правоохоронні органи часто порушують норми закону.

З метою недопущення порушення законності правоохоронними органами в правовій державі повинні існувати механізми, які б давали змогу контролювати стан законності в діяльності правоохоронних органів і попереджувати порушення законності. Так, наприклад, забезпечення законності в діяльності органів внутрішніх справ здійснюється за допомогою слідуєчих механізмів: проведення контролю, здійснення нагляду та за допомогою звернень громадян.

Контроль - основний спосіб забезпечення законності. Без організації та здійснення контролю неможлива належна робота органів внутрішніх справ. Контроль також є одним з основних дисциплінуючих чинників поведінки працівників. Контрольна діяльність здійснюється шляхом перевірок, планових і позапланових ревізій, обстежень, витребування звітів, проведення рейдів, оглядів та ін. Контроль за діяльністю органів внутрішніх справ можна розділити на такі види: відомчий, що здійснюється відповідними органами внутрішніх

справ та державний, який здійснюється органами державної влади (Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, судовими органами, органами прокуратури тощо).

Отже, перші кроки у побудові правової держави в Україні були зроблені з прийняттям Конституції України. Однак для подальшого процесу побудови правової держави необхідно, по-перше, створити відповідну правову основу, оновити законодавство, привести його у відповідність з сучасним станом суспільних відносин; по-друге, необхідно стабілізувати економічні відносини, забезпечити рівність у сфері виробництва матеріальних благ, поставити виробників в однаково вигідні умови, адже ріст матеріальної забезпеченості людей необхідна передумова і найважливіший шлях зміцнення законності; по-третє, подальше реформування діяльності правоохоронних органів і недопущення в подальшому порушення законності з їх боку; по-четвертє, підвищення рівня правової культури населення.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради, 1996, № 30, с.141 ст.1.
2. Платон. Законы / Сочинения: В 3 Т. М., 1972. Т. 3 ч.2. с.188-189.
3. Большой юридический словарь / Под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских. М., 1998.- с. 524.
4. Скакун О.Ф., Подберезский Н.К. / Теория права и государства. – Харьков.- 1997.- с.475-476.